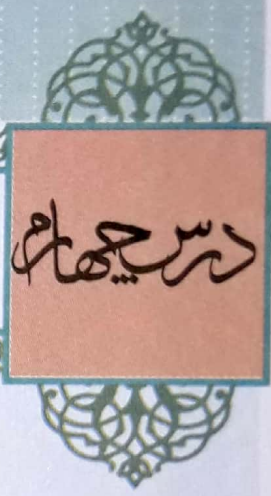

۱- قیام های فردی - آقامه نماز - ارببه عرف و شرف از منقاد
۲- قیام های گروهی - آقامه نماز چاهت - برقراری عدالت در جامعه

۳- یلی هردو به بندهی پرستش خدا دلالت دارند (قیام و به یا خوار شدن برای خدا است)

درس چهارم

احد اص در بندگی فقط برای تو

خالصانه کردن عبادت برای خدا

بگو همانا نماز و عبادت هایم و زندگی و مرگم فقط برای خداست که پروردگار جهانیان است. در درس گذشته با سبک زندگی توحیدی و نیز آثار سوء شرک در زندگی آشنا شدیم. اکنون شایسته است بدانیم چگونه می توان به سوی پرستش خالصانه این خدای بی همتا گام نهاد و یک زندگی توحیدی را تجربه نمود و اندیشه و قلب و عمل را برای او قرار داد و آن گونه که خداوند می پسندد، زندگی کرد.

احلام در بندگی

عصا برای خدا

خدای بی نیاز که جز کمال و سعادت بندگانش را نمی خواهد، در کلامی به پیامبر می فرماید:

قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشْنَى وَفِرَادَى...^۱

قیام کنید

به بندگانم بگو شما را فقط یک به عطف می کشم و آن است که به صورت فردی و جمعی برای خدا قیام آید. ۱. احلام در بندگی (تمام کارها فقط برای رضایت خدا باشد) ... ۲. تو همیشه به قیام خالصانه به صورت فردی و اجتماعی برای خدا ...

در آیاتی دیگر می فرماید:

أَلَمْ أَعْهَدَ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَإِنْ كُنْتُمْ تَحِبُّونَ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ.^۲

ماست

ای فرزندان آدم. آیا از شما پیمان نگرفتم که شیطان را پرستید و از مرا که تنها دشمن شما و استیغاره مرا (خدا) پرستید که این راه مستقیم است ... عهد خدا با شماست. پرستیدن شیطان، پرستش خدا ...

با تفکر در این آیات توضیح دهید که:

- ۱- مقصود از قیام گروهی و قیام فردی چیست؟ برای هر کدام نمونه هایی ذکر کنید. پاسخ در ص ۴۲
- ۲- آیا میان عبارت «أَنْ اَعْبُدُونِي» و «أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ» رابطه ای می بینید؟ توضیح دهید.

مگر نه پرستش آید؟

و چیست؟

قبلاً آموختیم که هدف خلقت انسان تقرب به خداست و این تقرب بدون تلاش خود انسان به دست نمی آید. انسان، همواره بر سر دوراهی بندگی خداوند و بندگی هوای نفس و شیطان قرار دارد و زندگی، صحنه انتخاب یکی از این دو راه است. آن کس که راه توحید را برمیگزیند و در پی آن اندیشه و دل و عمل خویش را برای رضای حضرت دوست قرار می دهد، خطراتی او را تهدید می کند و احتمال انحراف از توحید برای او هست. در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده است که راهیابی شرک به دل انسان از راه رفتن مورچه ای سیاه در شب تاریک بر تخته سنگی سیاه پنهان تر است.^۳

مگر نه است؟

بندگی خداوند → انسان ← بندگی شیطان

۱- سوره سبأ، آیه ۴۶.

۲- سوره یس، آیات ۶۰ و ۶۱.

۳- الدر المنثور، سیوطی، ج ۲، ص ۳۱.

چرا باید
پس باید ببینیم چگونه از حریم دل پاسبانی کنیم؟ تا آفت شرک به آن راه نیابد و عمل ما خالص برای خداوند انجام شود.

پاسبان حرم دل شده ام شب همه شب
تا در این پرده جز اندیشه او نگذارم
بیا شعر: باید از حرم اندر و دل پاسبان کنیم تا مبادا عزیز خدا کسی وارد اندر شود

اخلاص در کاربردن معنی چیست؟

اخلاص در بندگی

اخلاص به معنی خالص کردن و پاک کردن یک چیز از غیر آن است! این کلمه در کاربرد دینی بدین معناست که شخص عملش را فقط برای رضای خداوند و همان گونه که او دستور داده است، انجام دهد. در اسلام اخلاص شرط قبولی تمامی اعمالی است که فرد به درگاه خداوند عرضه می دارد. اخلاص مانند دوست داشتن، سخاوت و شجاعت درجات و مراتبی دارد. همان گونه که در ارزش گذاری طلا، عیار یا درصد خلوص آن اهمیت دارد [اعمال انسان نیز هر چه با اخلاص بالاتری همراه باشد، ارزش بیشتری دارد. مهم این است که انسان تلاش کند تا عمل خود را روز به روز برای خداوند خالص تر گرداند. بر همین اساس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

«مؤمنان، با توجه به مراتب اخلاصشان، بر یکدیگر برتری پیدا می کنند.»^۱

توجه کنیم که هر عملی از دو جزء تشکیل شده است؛ اول نیت که به آن هدف یا قصد نیز می گوئیم. دوم: شکل و ظاهر عمل.

قصد و نیت به منزله روح عمل است و شکل عمل نیز در حکم بدن و کالبد آن روح می باشد. بنابراین، [عمل بدون نیت، کالبد بی جانی بیش نیست.] به همین جهت رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید:

نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ^۲ نیت مؤمن از عمل او برتر است. هر دو حدیث به اخلاص

و نیز به خاطر همین جایگاه مهم و ارزشمند نیت است که ایشان فرمود:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ^۳ همانا اعمال انسان وابسته به نیت های اوست. (اصح حدیث نیت و قصد قلبی)

حسن فاعلی

۱- غزلیات، حافظ، غزل شماره ۳۲۴.

۲- «بالإخلاص تتفاضل مراتب المؤمنین» میزان الحکمه، محمدی ری شهری، ج ۱، ص ۷۵۴.

۳- اصول کافی، کلینی، ج ۲، ص ۸۴.

۴- بحار الانوار، مجلسی، ج ۶۷، ص ۲۱۱.

بچه انجام دهنده کار خیر، از کار خیر بهتر است و انجام دهنده کار شره از آن شر بدتر است

باید در نیت عالمانه نذر است که سبب کار خیر شده است

تفکر در حدیث

عنه نین قدر نیکو کار از عملی برتر است

امیر المؤمنین علی علیه السلام می فرماید :

بِجَعْلِ الْخَيْرِ، خَيْرٌ مِنْهُ؛ وَ فاعِلُ الشَّرِّ، شَرٌّ مِنْهُ. ۱

در این سخن حکیمانه تفکر کنید و رابطه آن را با اخلاص توضیح دهید. پس فرد شرور بدتر است

عمل شر بدتر است از نیت ناپاک و غیر خدا می نذر است

عملش است

نیت ناپاک عمل شر

خداوند انسان مؤمن، علاوه بر اینکه می کوشد نیت خود را خالص کند و عمل را به خاطر خدا انجام دهد، تلاش می کند عمل را به همان صورت که خداوند دستور داده است، انجام دهد. یعنی عمل را از جهت

کمیت، کیفیت، زمان، مکان و شیوه همان طوری انجام دهد که خداوند می خواهد؛ مثلاً اگر خداوند

امر فرموده که نماز صبح در دو رکعت و با یک رکوع و دو سجده در هر رکعت و قبل از طلوع آفتاب

انجام شود، انسان مؤمن نیز تلاش می کند نماز خود را به همین صورت انجام دهد تا صحیح و درست

انجام داده باشد.

توضیح دهید

پس در هر عملی باید دو «حُسن» موجود باشد: حُسن فاعلی و حُسن فعلی. حُسن فاعلی

بدین معناست که انجام دهنده کار، دارای نیت الهی باشد. حُسن فعلی نیز بدین معناست که کار به

درستی و به همان صورت که خداوند فرمان داده است انجام شود.

حُسن فاعلی

۱- الف - دنیا را درست و سوره خزای خواند (حُسن فعلی دارد) ، اما خود نماز می کند (نذر دارد)

۱- ب - گوشت قدری می خورد در راه خدا (حُسن فاعلی دارد) گوشت گوشت را به فقیر نمی دهد

تطبیق

بلکه به شرع نذر می دهد

با توجه به تعریف بالا از حُسن فاعلی و حُسن فعلی، موارد زیر را بررسی کنید: (حُسن فعلی نذر دارد)

۱- آیا ممکن است عملی دارای حُسن فعلی باشد اما حُسن فاعلی نداشته باشد؟ و یا برعکس،

حُسن فعلی نداشته باشد ولی دارای حُسن فاعلی باشد؟ مثال بزنید.

۲) اگر فردی تنها برای لاغر شدن و یا سلامت جسم روزه بگیرد روزه اش درست است؟ خیر

۳) اگر کسی به نیت شرکت در نماز جماعت مسجد از منزل بیرون بیاید و به دلیل مانعی نتواند

به مسجد برسد، آیا نزد خدا پاداش دارد؟ به چه دلیل؟ در این کار کدام یک از اقسام حُسن وجود

دارد؟ ۲) در عمل عبادی، باید آن کار را به نیت قرب الهی و عمل به دستور خداوند انجام دهیم

۳) بله. زیرا نیت حضور در نماز است و در آن است. رسول اگر می خواست: ↓

«نیت مؤمن از عمل او برتر است»

① این همه مخلوقات برای آنگاه کردن انسان عارف است و اگر کسی به وجود در حال

اقتدار نکند و به خدا ایمان نیاورد، چنین فردی راه حقیقت را بر خود بسته است و پیام سفر به تفکر در آیات و نشانه های الهی به منظور افزایش معرفت نسبت به خداوند

① و ② **تفکر در آیات و نشانه های الهی به منظور افزایش معرفت به خدا = افزایش رزق و رزق اخلاص**

با توجه به اینکه ریا در مقابل اخلاص قرار می گیرد، بررسی کنید که هر یک از موارد زیر

مصدق ریا قرار می گیرد یا مصداق اخلاص؟ **نیت قلب الهی باشد = اخلاص**

۱- حضور در نماز جماعت **نیت ظاهر سازی باشد = ریا**

۲- کمک به افراد نیازمند در حضور دیگران

الف = نیت الهی است و برای تقویت دیگران، علناً به نیازمندان کمک می کند **اخلاص**

ب = اگر خود نیازمند است **ریا**

راه های تقویت اخلاص را نام ببرید

برای تقویت اخلاص در وجود خود راه هایی وجود دارد که چند مورد از آن را در اینجا می آوریم:

۱- افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند: پیوند محکمی میان معرفت به خداوند و ایمان به او وجود دارد. همچنین ارتباط دقیقی میان ایمان به خدا و اخلاص برقرار است. بنابراین، هر قدر که

افزایش معرفت به خدا

معرفت ما به خداوند بیشتر شود به افزایش درجه اخلاص کمک خواهد کرد. پس خوب است ساعاتی را صرف تفکر در آیات و نشانه های الهی کنیم تا بیشتر دریابیم که:

افزایش رزق و رزق اخلاص

① آفرینش همه تنبیه خداوند دل است **دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار**

② این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود **هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار**

البته اگر کسی گرفتار غفلت شد و چشم اندیشه را به روی جهان بست، آیات الهی را نخواهد یافت

و دل به مهر او نخواهد داد **مهر نبود بودن خداوند در تمام صبح**

هر دو عالم پُر ز نور و دیده نابینا، چه سود؟ **مهر رخسار تو می تابد ز ذرات جهان**

وجود تو روشنی بخش عالم است و تمام ذرات صبح و شب از دهنه زبانی خلقت تو هستند **توجه به یک نکته مهم**

اما انسان راه حقیقت را بر خود بسته است چه مایه ای دارد؟ **عمل بر اساس معرفت و آگاهی بسیار ارزشمندتر و مقدس تر از عملی است که در آن معرفتی نیست**

و یا با معرفت اندکی صورت می گیرد نمازی که با معرفت انجام بگیرد، نزد خداوند بسیار ارزشمندتر

از نمازی است که به جا آورنده آن نمی داند چه می گوید و برای چه می گوید. حتی گاه پیش می آید که

انسان های نادان به تصور اینکه کار خیر می کنند، مرتکب گناهان بزرگ می شوند.

۱- سعدی، موعظ، قصیده شماره ۲۵.

۲- گلشن راز، شیخ محمود شبستری.

⑦ این همه مخلوقات در تقاضای آفرینش همه نشانه های خالق هستند هر کس در

اینها اندیش کند، مانند تصویر آینه است که بر دیوار حرکت کرده است **۴۶**

در جنگ خلیف، وقتی امام علی علیه السلام در استانه پیروزی بر معاویه قرار گرفت و شکست لشکر معاویه قطعی شده بود، معاویه با پیشنهاد عمرو عاص به لشکریانش دستور داد که قرآن‌ها را بر سر نیزه کنند و فریاد بزنند که ما هر دو گروه مسلمانیم و باید قرآن میان ما و شما داور باشد.

تعداد زیادی از لشکر امیر المؤمنین علیه السلام، فریب این نیرنگ را خوردند و حاضر به پیکار با معاویه نشدند و پیروزی حتمی را از دست دادند و امام را وادار به تسلیم و سپس قرارداد صلح با معاویه کردند. این کار مسیر تاریخ اسلام را عوض کرد و سبب شد که ده‌ها سال حکومت اسلامی به دست بنی امیه بیفتد و به جای حکومت عدالت، ظالمین بر مسلمانان حاکم شوند.

در سال‌های اخیر، وقتی نهضت بیداری اسلامی در کشورهای مسلمان خاورمیانه و شمال آفریقا آغاز شد و مسلمانان برای آزادی از حکومت‌های مستبد و تابع غرب قیام کردند، سازمان‌های مخفی در آمریکا و اروپا و برخی حاکمان کشورهای اسلامی، یک جریان افراطی و انحرافی را که افکاری بسیار مخرب داشتند وارد قیام مسلمانان کردند. آنان نیز توانستند بسیاری از جوانانی را که فقط تعصب دینی داشتند اما از معرفت صحیح دینی بی‌بهره بودند، به سوی خود جذب کنند و با استفاده از این نیروهای با انگیزه، اما ناآگاه، جهت مبارزه را تغییر دهند و به جای مبارزه با دشمنان به کشتن مسلمانان در جهان اسلام پردازند؛ در نتیجه، بسیاری از سرزمین‌های اسلامی در این جنگ‌ها و کشمکش‌ها به ویرانه تبدیل شد. رسانه‌های کشورهای استعماری هم از این فرصت استفاده کردند و خشونت‌های آنان را به نام اسلام در دنیا پخش نمودند، به طوری که تا امروزه بسیاری از مردم جهان وقتی نام اسلام را می‌شنوند آن را با سر بردن، ویران کردن و جاهلیت مساوی می‌پندارند.

۱- راه های تقویت اجلاس

را توجیه دهید

۲- راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او: نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری جستن از او برای رسیدن به اخلاص، غفلت از خداوند را کم می‌کند، محبت او را در قلب تقویت می‌سازد و انسان را از

کمک‌های الهی بهره‌مند می‌نماید.

۳- دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات: گناه، ریشه درخت اخلاص و بندگی را می‌سوزاند و آن را به تدریج از بین می‌برد؛ به همین جهت امیر المؤمنین علی علیه السلام می‌فرماید:

«تمام اخلاص در دوری از گناهان جمع شده است.» حدیث پرا بنام و امیا و دوری از گناه
دلالت دارد.

۱- «تمام الاخلاص تجتنب المعاصی» کنز الفوائد، محمد بن علی کراچکی، ج ۱، ص ۲۷۹.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَبَّ عَلَيْكُمُ الْعَصِيمُ كَمَا لَبَّ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
 روزه

از طرف دیگر ترک گناه و توجه به واجبات و اطاعت از خداوند، درخت اخلاص را آبیاری می کند و رشد می دهد. در میان اعمال واجب، روزه تأثیر خاصی در تقویت اخلاص دارد. امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید: «خداوند بدان جهت روزه را واجب کرد تا اخلاص مردم را بیازماید.»

میوه های درخت اخلاص را نام ببرید

۱- دستیابی به درجاتی از حکمت! حکمت، به معنای علم محکم و استوار و به دور از خطاست که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می دهد و مانع لغزش ها و تباهی ها می شود. انسان حکیم، به درجاتی از بصیرت و روشن بینی می رسد که می تواند در شرایط سخت و پیچیده، حق را از باطل تشخیص دهد و گرفتار باطل نشود. خداوند در قرآن کریم، علاوه بر آنکه لقمان را به داشتن حکمت، توصیف کرده، سفارش های ارزنده و حکیمانه ای از ایشان نقل کرده است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «حدیث برکتی از میوه های درخت اخلاص که دست یابی به درجه از [هر کس] چهل روز کارهای خود را خالصانه برای خدا انجام دهد، چشمه های حکمت و معرفت از دل و زبانش جاری خواهد شد.»

۲- نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه های شیطان: اگر انسان در اخلاص پیش رود، به مرحله ای می رسد که دیگر فریب وسوسه های شیطان را نمی خورد؛ چراکه شیطان، خود اقرار کرده است که توانایی فریب دادن مؤمنان با اخلاص را ندارد.

⊕ برو این دام بر مرغی دگر نه که عنقا را بلند است آشیانه

معنای سفر: نفوذ ناپذیری شیطان در نزد با ایمان

۱- نهج البلاغه، حکمت ۲۵۲.

۲- امیرالمؤمنین علی علیه السلام: عِنْدَ تَحَقُّقِ الْإِخْلَاصِ تَسْتَنْبِرُ الْبَصَائِرُ؛ به هنگام تحقق اخلاص، چشم بصیرت انسان، روشنی می گیرد. غرر الحکم، آمدی، حدیث ۶۲۱۱.

۳- سوره لقمان، آیه ۱۲.

۴- بحار الانوار، ج ۶۷، ص ۲۴۳.

۵- سوره حجر، آیه ۴۰ و سوره ص، آیه ۸۳.

۶- غزلیات، حافظ، غزل شماره ۴۲۸.

⊕ معنی سفر: حلقه حجاب به شیطان می گوید: اسنان حجابی مخلص من
 عنقا هستند و در بلندترین نقطه آشیان می سازند، اسنان مخلص فریب و وسوسه های
 شیطان را ندارند و در جای دیگر بگردد.

یکی از اوصافی که خداوند در قرآن برای حضرت یوسف علیه السلام ذکر کرده، داشتن اخلاص و رسیدن به مقام مخلصین است.^۱

با بررسی آیات ۳۲ و ۳۳ سوره یوسف بگوئید شیطان چه دامی برای حضرت یوسف علیه السلام گسترده بود و او چگونه توانست از این دام نجات یابد؟ **پاسخ در ص ۵**

شیطان امروزه نیز از همان نوع دامی که برای کشاندن حضرت یوسف علیه السلام به گناه و فساد گسترده بود، به صورت‌های گوناگون برای انسان‌ها پهن کرده است تا هوس زودگذر آنها را تحریک کند و به گناه بکشاند و آنان را از بهشت جاویدان محروم سازد. فیلم‌ها، وبگاه‌ها، شبکه‌های ماهواره‌ای گمراه‌کننده، شبکه‌های مجازی ناسالم و گروه‌ها و دسته‌های منحرف اجتماعی از جمله این دام‌هاست که مقاومت در برابر آنها نیازمند روی آوردن به پیشگاه خداوند و پذیرش خالصانه فرمان‌های اوست.^۲ کسی که در چنین دام‌هایی گرفتار شود، هم زندگی پاک و با نشاط دنیا را از دست خواهد داد و هم حیات سرشار از شادکامی آخرت را.

۳- دریافت پاداش‌های وصف نشدنی: بندگی خالصانه خداوند پاداش‌هایی دارد که چه بسا در ذهن ما ننگند و از تصور و تخیل ما فراتر رود. اشاره به دریافت پاداش‌های وصف نشدنی از جمله این پاداش‌های وصف نشدنی، دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه کسی است که بنا به تعبیر امیرمؤمنان، «نهایت آرزوی عارفان، دوست دل‌های صادقان، ولی مؤمنان و معبود عالمیان است.»^۲ کافی است به زندگی زیبای رسول خدا صلی الله علیه و آله، امیرالمؤمنین علی علیه السلام، فاطمه زهرا علیها السلام و دیگر پیشوایان خود نظر بیفکنیم و ببینیم که چگونه از راه بندگی خالصانه خدا، این همه خوبی و زیبایی و آن مقام قرب و نزدیکی به محبوب را به دست آورده‌اند.

۱- سوره یوسف، آیه ۲۴.

۲- دعای کمیل.

بندگی کن تا که سلطانت کنند
 تن رها کن تا همه جانت کنند
 همچو سلمان در مسلمانی بکوش
 ای مسلمان تا که سلامت کنند
 خوی حیوانی سزاوار تو نیست
 ترک این خو کن که انسانت کنند
 چون نداری درد، درمان هم خواه
 درد پیدا کن که درمانت کنند
 بنده شیطانی و داری امید
 که ستایش همچو یزدانت کنند؟

ابیات فوق:
 به درایت پادشاهی
 و یوسف زنی از
 میوه و ریحان از من
 اشاره دارند.

پاسخ بررسی: اوصاف حضرت یوسف . ذلینا من یوسف را به خوشترین دعوت کردم

آیه ۳۲: قالت فذلک الذی لمتنی فیه ولقد راودته عن نفسه
 یوسف یحضر و ازید تمدید یوسف ترغیب زلیخا زندانی کردن تقوی خواری و ذلیل تعقی
فاستمصم ولین لم یفعل ما امره کیس جنین و لکننا من العاقرین

ترجمه: او همان کسی است که به خاطر او مراسمش کردید، من او را به خوشترین
 دعوت کردم و او خود داری ورزید و اگر آنچه دستور می دهم انجام ندهد، به زندان
 خواهد افتاد و مسلماً خواری و ذلیل خواهد شد.

۳۳ قال رب السجن احب الی مما یدعونی الیه والا تصرف عنی
کیدهن احب الیهن واکن من الجاهلین

ترجمه: یوسف گفت: پروردگارا زندان نزد من محبوبتر است از آنچه اینان مرا
 به سوی آنان می خوانند و اگر مکر و میزند آنان را از من بازنگردانی به سوی
 ایشان منمایل خواهم شد و از جاهلان خواهم بود.

۳۴ اسان با اخلاص بوی حقیق پاکدامنی از قنای آورده به زندانی رود
 ۳۵ از خداوند می خواهد که از مکر زنان رها شود

۱- خزائن الاشعار، سیدعباس جوهری.

۳۳ انجام دادن گناه کار جاهلان است